

Indoklás a Kiss Lajos-díj 2014. évi odaítéléséhez

A Kiss Lajos-díj alapító okirata szerint a díj odaítélésére 2 vagy 3 évenként kerülhet sor. A díjat a kuratórium első ízben 2006-ban, majd 2008-ban, 2010-ben, legutóbb pedig 2012-ben osztotta ki, s arra az álláspontra jutott, hogy az azóta eltelt két év során a magyar történeti névkutatás általában is, és az egyes kutatói teljesítményekre nézve is olyan jelentős eredményeket ért el, hogy ez a díj újbóli odaítélését 2014-ben ismét minden tekintetben indokoltá tette.

A kuratórium — mérlegelve a történeti névkutatásban az utóbbi években továbbra is örvendetesen megmutatkozó magas szintű teljesítményeket — egyhangú véleménnyel úgy döntött, hogy a Kiss Lajos-díjat 2014-ben az alábbi indokok alapján dr. Slíz Mariannak, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke tanársegédének ítéli oda.

Slíz Mariann tudományos kutatói pályája több mint egy évtizede indult, első publikációit még hallgatóként készítette el. Igen termékeny szerző, közleményeinek száma – amelyek között három önállóan megjelent könyv is található – megközelelti a nyolcvanat. Kutatásainak középpontjában az Anjou-kor személynevei állnak, e témakörben fontos új eredményekkel gazdagította a történeti névkutatást.

Slíz Mariann 1979-ben született Mezőtúron. Középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett magyartörténelem–általános és alkalmazott nyelvészet szakos diplomát. Ezt követően az egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolájában a magyar nyelvészeti program hallgatója lett. 2010-ben summa cum laude minősítéssel védte meg a „Névadás és történelem: az Anjou-kor I. felének személynevei ” című doktori értekezését, és nyerte el a PhD címet. A doktori képzés befejezését követően 2006-ban lett az ELTE oktatója, 2009-től tanársegéd a Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéken.

Kutatásainak homlokterében egy olyan korszak személyneveinek a vizsgálata áll, amely korábban kevésbé kapott kiemelt figyelmet: az Anjou-koré. Ebből az időszakból az Árpád-kornál jóval bőségebb forrásanyaggal rendelkezünk, ezek névtörténeti-filológiai feltárását azonban éppen az anyagbőség is gátolhatta korábban. Slíz Mariann négy évtized történeti személynévanyagát állította egybe szótári formában, és adta közre „Anjou-kori személynévtár (1301–1342)” címen (Budapest, Históriaantik Könyvesház Kiadó, 2011, 508 lap). A magyar személynév-történetben ez a korszak a névrendszert érintő változások lényeges jegyeit mutatja, s ennek megfelelően a források a korabeli személynévviselésről meglehetősen színes képet nyújtanak. E kérdéskör különböző problémáit tucatnyi tanulmányban tárgyalta Slíz Mariann, első ide vágó dolgozata 2006-ban jelent meg, összefoglaló monografikus feldolgozása pedig 2011-ben látott napvilágot „Személynévadás az Anjou-korban” címmel (Budapest, Históriaantik Könyvesház

Kiadó, 2011, 269 lap). Ugyanerről a témáról egy ismeretterjesztő jellegű munkát is megjelentetett: „Személynevek a középkori Magyarországon” (Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2011. 123 lap).

Munkáiban Slíz Mariann a magyar történeti személynévkutatás legjobb tradícióit követi: kiválóan ismeri az ide kapcsolódó kutatási előzményeket és eredményeket, amelyek többnyire kiindulásul szolgálnak számára a problémák továbbgondolására, sokoldalú megvilágítására, új, addig figyelembe nem vett összefüggések feltárására. Ennek során kiválóan hasznosítja történeti képzettségét, felismerve, hogy a személynévadás kulturális hatóerői a kor művelődéstörténetének alapos ismerete és figyelembevétele nélkül nem ragadhatók meg a maguk teljességében. Dolgozataiban teret kapott emellett a genealógia, a mikrotörténelem, az egyháztörténet és még további számos olyan szempont, amely a középkori ember nevekhez való viszonyában szerepet játszhatott. Ez a komplex szemléletmód elméleti következtetések levonását is lehetővé teszi: ilyen irányú törekvéseit jelzi az is, hogy Slíz Mariann a régi személynevek értelmezésében a modern névelmélet aspektusait is felhasználja. Ezek közül a kognitív nyelvészeti gondolkodás elemei jelennek meg leginkább az írásaiban, de feltűnik bennük a kommunikációelméleti és a szövegteni megközelítés lehetősége is. Fontos szerepet tulajdonít a terminológiai kérdéseknek, ez a probléma több dolgozatában is a figyelem középpontjába került.

Slíz Mariann munkáiban a történeti személynévkutatás mellett más névtani témák is feltűnnek. A helynévkutatás terén leginkább szerkesztői tevékenysége említen-dő meg: szerepet vállalt Szabó T. Attila erdélyi helynévgyűjtésének kiadási munkálataiban. Jó néhány tanulmánya foglalkozik az irodalmi névadás kérdéseivel, de publikált a névfordítás, a többnyelvű névhasználat problematikájáról is. Munkássága az utóbbi években nemzetközi szintereken is megjelent. Slíz Mariann szorgalmas recenzens, ismertetései a hazai és a külföldi szakirodalom eredményeiről adnak a magyar névkutatás fórumain hírt.

A névkutatás újabban Slíz Mariann oktatómunkájában is helyet kap, és igen hasznos feladatot lát el emellett a Névtani Értesítő technikai szerkesztőjeként. Tevékenységét 2009-ben az Oktatási Minisztérium Deák Ferenc Ösztöndíjjal, a Magyar Tudományos Akadémia pedig 2011-ben Bolyai János Kutatási Ösztöndíjjal ismerte el. 2011-ben a Magyar Nyelvtudományi Társaság odaítélte neki a Gombocz Zoltán-émlékérmét.

A fentieket mérlegelve a Kiss Lajos-díj kuratóriuma úgy döntött, hogy 2014-ben e tudományos díjat az eddigiekben végzett tudományos munkája elismeréseként Slíz Mariannak ítéli oda.

Debrecen, 2014. június 2.

Dr. Hoffmann István Dr. Tóth Valéria Orosz László Dr. Solymosi László
a kuratórium elnöke a kuratórium tagja a kuratórium tagja a kuratórium tagja